

PERSPECTIVE COȘERIENE ÎN SOCIOLINGVISTICA ACTUALĂ*

FLORIN-TEODOR OLARIU**

1. Începuturile sociolingvisticii, ca știință cu un statut autonom în cadrul lingvisticii, sunt plasate de majoritatea cercetătorilor la începutul anilor '60 ai secolului trecut, când în spațiul nord-american au avut loc o serie de evenimente cu statut fondator pentru disciplina în cauză. Chiar dacă termenul ca atare este atestat pentru prima dată în 1939, în lucrarea lui Thomas C. Hodson, *Sociolinguistics in India* (Bratt Paulston, Tucker 2003: 1)¹, iar în anii '50 ai secolului trecut apar unele contribuții de pionierat în domeniu (Haugen 1953, Weinreich 1953), anul 1964 va reprezenta un moment important în dezvoltarea sociolingvisticii moderne, în urma organizării în Statele Unite (la distanță de doar o lună între ele) a două manifestări științifice ce vor deveni puncte de reper în istoria disciplinei. Este vorba, mai întâi, de o conferință dedicată sociolingvisticii („Conference on Sociolinguistics”), organizată în mai 1964 la Universitatea din California, Los Angeles (UCLA), unde au participat 25 de invitați, 12 dintre aceștia prezentând câte o lucrare redactată special pentru această întâlnire, lucrări ce au constituit punctul de plecare în dezbaterile ulterioare din cadrul conferinței; apoi, de Seminarul de la Bloomington, organizat de Social Sciences Research Council și coordonat de Charles A. Ferguson, seminar în cadrul căruia au fost reuniți lingviști, antropologi și sociologi în ideea de a stabili puncte comune de interes în cadrul cercetărilor pe care fiecare dintre aceștia le dezvoltau la momentul respectiv. În sfârșit, menționăm faptul că în același an apare un volum comun, editat de John Gumperz și Dell Hymes (Gumperz, Hymes 1964), în care au fost adunate

* Această lucrare a fost realizată în cadrul Proiectului „Societatea bazată pe cunoaștere – cercetări, dezbateri, perspective”, cofinanțat de Uniunea Europeană și Guvernul României din Fondul Social European prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007–2013, contract de finanțare nr. POSDRU/89/1.5/S/56815.

** Institutul de Filologie Română „A. Philippide”, Iași, str. Th. Codrescu, nr. 2, România.

¹ În majoritatea lucrărilor ce tratează acest aspect, termenul *a quo* al acestei cronologii îl reprezintă 1952, anul când apare articolul lui Haver C. Currie, *A Projection of Socio-linguistics: the Relationship of Speech to Social Status*, în „Southern Speech Journal”, 18 (1952), p. 28–37.

ALIL, t. LI, 2011, București, p. 309–325

comunicările prezentate cu un an înainte la reuniunea anuală a American Association of Anthropology, organizată la San Francisco, unde, de asemenea, au participat lingviști, psihosociologi și antropologi. Deși dimensiunea socială a limbajului a constituit un centru de interes pentru cercetările lingvistice cu mult înainte ca aceste evenimente menționate mai sus să aibă loc (amintim aici, în primul rând, atenția acordată aspectelor sociale ale limbajului în cercetările de dialectologie², apoi trebuie menționată, în acest sens, și lingvistica de factură sociologică promovată de Antoine Meillet – colaborator apropiat al lui Émile Durkheim – la începutul secolului al XX-lea sau cea din același spațiu și de aceeași factură a lui Marcel Cohen, elev al lui Meillet³), se constată începând cu acest moment consolidarea unei perspective interdisciplinare (considerată de promotorii noii discipline ca eminent necesară propriului demers euristic) asupra raportului complex dintre practicile lingvistice și structura socială a unei comunități date, mai precis, asupra covariației celor doi termeni ai raportului menționat.

Odată acest impuls declanșat, asistăm în anii '60 și '70 ai secolului trecut la o diversificare exponențială a cercetărilor în domeniu, ale cărei cauze sunt multiple și, în același timp, direct corelate cu noile condiții sociale și cu atmosfera intelectuală a epocii (Bolton, Kwok 1992: 9, 10):

a) interesul arătat, în contextul industrializării societății occidentale, relației dintre limbaj și o serie de probleme de ordin social apărute ca urmare a exploziei demografice ce a însoțit acest fenomen (probleme privind raportul dintre limbaj și clasele sociale în Marea Britanie, apoi raportul dintre limbaj și rasă în Statele Unite sau cel dintre limbaj și migrație în Europa de Vest);

b) dezvoltarea rapidă a sociologiei în aceeași perioadă, disciplină ce își lărgeste acum sfera de interes științific înspre alte domenii de cercetare, printre care și cel al lingvisticii. Limbajul devine o referință din ce în ce mai prezentă în lucrările de sociologie, fiind implicat în analiza unor probleme cum ar fi, de exemplu, dinamica relațiilor sociale (Bernstein), formarea mecanismelor puterii (Foucault) sau rolul capitalului simbolic în societate (Bourdieu) (Gardin, Marcellesi 1987: 17). Ca răspuns direct din partea lingviștilor la această nouă orientare, se constată o creștere a interesului acestora pentru probleme importante de factură socială, cum ar fi relația dintre limbaj și clasele sociale, limbaj și gen, limbaj și migrație etc.⁴;

² Legat de acest aspect, Susan Erwing-Tripp, unul dintre fondatorii sociolingvisticii moderne, afirma că „one of the oldest forms of sociolinguistics is dialect-geography” (Dil 1973: 374).

³ Contribuției pe care a avut-o Marcel Cohen la dezvoltarea sociolingvisticii îi este consacrată un întreg număr din revista „Langage et société”, nr. 128/2009, intitulat, sugestiv, *Marcel Cohen: aux origines de la sociolinguistique*; cu referire la precursorii sociolingvisticii moderne, a se vedea, de asemenea, și García Marcos: 59–99.

⁴ Așa cum constata Dell Hymes, lingviștii au recunoscut importanța dimensiunii sociale a faptelor de limbă cu mult înainte ca sociologii să acorde importanța cuvenită limbajului în analiza fenomenelor sociale (apud Grimshaw 1987: 9).

c) insatisfacția provocată de teoria lingvistică a lui Noam Chomsky, ce excludea, practic, dimensiunea socială a limbajului din analiza lingvistică. O primă reacție de marcă la adresa teoriei chomskyene o reprezintă poziția lui Dell Hymes, sociolingvist și antropolog american, care, în cadrul modelului său privind structura universului discursiv (modelul SPEAKING), introduce *competența comunicativă* ca o componentă majoră a acestui univers – în contrapondere cu competența lingvistică formulată de Chomsky;

d) reorientarea dialectologiei tradiționale către studierea comportamentului lingvistic al vorbitorilor din mediul urban, în special prin lucrările lui William Labov, din aceiași ani '60 – '70 ai secolului trecut; se dorea astfel trecerea de la o „dialectologie a izolării”, așa cum era considerată geografia lingvistică, către o „dialectologie a interacțiunii” (J.K. Chambers), cu referire directă la cercetările de sociolingvistică. Dialectologia urbană, așa cum a fost formulată de Labov, urmărea studierea covariației limbajului cu factorii sociali implicați în definirea unei comunități, punând accent pe dinamismul și interacțiunea funciară a celor doi termeni ai raportului, în ideea unei înțelegeri mult mai nuanțate a naturii acestei funcții umane.

Aceste diverse motivații ale schimbării de paradigmă în teoria lingvistică a epocii vor avea, ca efect corelat, și o diversificare a tipologiei cercetărilor realizate în această perioadă. Diversitatea temelor de cercetare pe care noua direcție încerca să le acopere (aspect ce va caracteriza disciplina în cauză de-a lungul întregii sale dezvoltări) transpare încă de la bun început dacă se analizează, de exemplu, subiectele supuse dezbaterii în cadrul celor două conferințe cu statut fondator amintite mai sus. Astfel, parcurgând volumele care au reunit lucrările celor două manifestări (Bright 1966, Lieberman 1966), se poate observa că au fost prezentate comunicări ce analizau teme mergând de la schimbarea în limbă (John Gumperz), hipercorectitudine (William Labov) și relativitate lingvistică (Dell Hymes) până la planificare lingvistică (Einar Haugen), mobilitate socială și comportament lingvistic (William Labov) sau relația dintre limbaj și stratificare socială (William Bright). Diversificarea tematică a cercetărilor grupate sub termenul de *sociolingvistică* va continua în această perioadă de efervescentă a începutului de drum, stare de lucruri ce-i va permite lingvistului englez M.A.K. Halliday să identifice, la cel de-al XI-lea Congres al Lingviștilor, ținut la Bologna în 1972, nu mai puțin de 15 subdiviziuni ale disciplinei, motiv suficient de solid pentru sociolingvistul italian Gaetano Berruto să o caracterizeze drept o „nebulosă în expansiune” (Gardin, Marcellesi 1987: 17).

2. Aceasta era, practic, situația în care se afla sociolingvistica la sfârșitul anilor 1970, atât în ceea ce privește numărul de direcții de investigație, cât și bazele sale teoretice, inevitabil fragile ca urmare a dispersiei punctelor de vedere asupra propriului obiect de studiu. În aceste condiții, Eugeniu Coșeriu va încerca, într-o ședință plenară a Primului Congres Brazilian de Socio- și Etnolingvistică (1978), să identifice, în conformitate cu propria teorie lingvistică de factură funcționalist-integralistă, pe deplin configurată la acea

oră, „bazele și sarcinile” sociolingvisticii⁵ ca disciplină ce trebuia să aibă un profil epistemic bine individualizat și autonom în raport cu celelalte discipline lingvistice.

Punctul de plecare în redactarea acestei lucrări cu caracter programatic îl reprezintă constatarea faptului că, datorită eterogenității tematiche menționate mai sus, „teoria sociolingvisticii [...] vădește mai curând nedumerire în ceea ce privește obiectul de studiu și semnificația acestei discipline”, motiv pentru care respectiva disciplină pare a fi „mai curând o știință în căutarea obiectului său de studiu, sau, cel puțin, în căutarea bazelor sale teoretice”. Evidența acestui fapt reiese atât din definițiile date sociolingvisticii în diferite manuale cu caracter introductiv elaborate până la acea oră, cât și din analiza variatelor tipuri de cercetări grupate toate sub aceeași titulatură. Dacă definiții de genul „Sociolingvistica este studiul limbajului în relație cu contextul social (sau cu structura socială a comunităților vorbitoare)” sau „Cine vorbește, cu cine, ce tip de limbaj (sau limbă), [despre ce] și în ce circumstanțe”⁶ sunt „excesiv de imprecise și prea largi” (Coșeriu 1994: 130), împărțirea studiilor de sociolingvistică în trei mari categorii (1. studiul varietății limbilor; 2. studiul statutului pe care diferite tradiții lingvistice îl au într-o comunitate lingvistică dată; 3. studiul gradului de cunoaștere al limbii comune de către diferite niveluri socioculturale ale unei comunități) suferă de pe urma faptului că acestea „cu greu pot fi reduse la un numitor comun” (Coșeriu 1994: 131), în ideea de a se putea configura un gen proximal și o diferență specifică disciplinei avute în vedere.

După această scurtă radiografie introductivă asupra stării *de facto*, în urma căreia au fost evidențiate carențele conceptuale și metodologice ale sociolingvisticii așa cum se practica aceasta după aproximativ două decenii de cercetări în domeniu, Coșeriu realizează o serie de distincții teoretice și delimitări de perspectivă referitoare la disciplina în cauză. Astfel, mai întâi întreprinde o delimitare a obiectului sociolingvisticii, aceasta urmând să se ocupe cu „studiul varietății și variației limbajului în relație cu structura socială a comunității de vorbitori” (Coșeriu 1994: 133), apoi realizează, în aceeași direcție a precizării specificului disciplinei, o distincție în interiorul domeniului ca atare între, pe de o parte, lingvistica sociologică (ceea ce se înțelege, practic, prin sociolingvistica propriu-zisă) și, pe de altă parte, sociologia limbajului. Prima dintre acestea ar urma să se ocupe cu diferențele lingvistice în raport cu variația structurii sociale, accentul fiind pus pe limbaj, iar categoriile sociale urmând să fie folosite doar ca auxiliare în cercetare, în timp ce sociologia limbajului ar trebui să acorde prioritate în cercetările sale statutului social pe care anumite variante sau stiluri lingvistice le au într-o comunitate dată, accentul fiind pus de data aceasta pe dimensiunea socială a fenomenelor analizate.

⁵ Comunicarea a avut titlul *Fundamentos e tarefas da sócio- e da etnolingüística* și a fost publicată mai târziu, mai întâi în limba spaniolă (Coșeriu 1981), apoi și în limba portugheză (Coșeriu 1990) (variante în limba română, folosită în lucrarea de față, a fost publicată în Coșeriu 1994: 129–149).

⁶ Această definiție trimite la articolul sociolingvistului american Joshua A. Fishmann, *Who Speaks What Language to Whom and When?*, publicat în „La Linguistique”, 2/1965, p. 67–88.

Odată această distincție preliminară realizată, Coșeriu va defini, într-un mod aproape apodictic, atât obiectivele sociolingvisticii, cât și ale sociologiei limbajului, văzute ca două puncte de vedere complementare în înțelegerea funcționării limbajului, această acțiune de circumscriere epistemologică a domeniilor respective fiind realizată în deplin acord cu principiile euristice care au stat la baza formulării de-a lungul timpului a propriei teorii lingvistice. În cazul de față, punctul de plecare l-a constituit distincția tripartită în cadrul structurii generale a limbajului între planul universal al *vorbirii în general*, planul istoric al *limbilor* și planul individual al *discursului* (vezi figura alăturată), distincție fundamentală în teoria coșeriană intuită încă din primele sale lucrări⁷ și dezvoltată în mod constant în lucrările ulterioare.

PLANURI ALE LIMBAJULUI	CUNOAȘTERI	CONȚINUTURI	CRITERII DE CONCORDANȚĂ
VORBIRE ÎN GENERAL	cunoaștere elocuțională	desemnare	congruență
LIMBI	cunoaștere idiomatică	semnificație	corectitudine
DISCURS	cunoaștere expresivă	sens	adecvare

Acceptarea acestei triple distincții în analiza limbajului are drept rezultat delimitarea a tot atâtea tipuri de lingvistică posibile, fiecare dintre acestea având obiective și sarcini distincte, și, în mod necesar, a tot atâtea tipuri de sociolingvistică: o sociolingvistică a vorbirii în general, o sociolingvistică a limbilor și o sociolingvistică a discursului. Aplicând aceeași strategie euristică distincției teoretice realizate anterior între *sociologia limbajului* și *lingvistica sociologică* (sau *sociolingvistică*), vom avea, în mod corelativ, o sociologie a limbajului în plan universal, o sociologie a limbajului în plan istoric (la nivelul limbilor istorice) și o sociologie a limbajului la nivelul discursurilor. Conform acestor distincții succesive pe care Coșeriu le operează, pe de o parte, în structura limbajului, iar pe de altă parte, în maniera de a concepe relația *limbaj–societate* (în sensul unei abordări bidirecționale și corelative a acesteia, cu schimbarea succesivă a centrelor de interes asupra celor doi termeni ai raportului), vom avea șase perspective de analiză, în funcție de maniera în care sunt raportate faptele de limbă, înțelese ca evenimente discursive, la structura socială a comunității de vorbitori:

⁷ Această distincție tripartită în cadrul structurii limbajului Coșeriu o realiza (cu o terminologie însă puțin diferită) încă din anul 1954, așa cum o mărturisește într-o lucrare ulterioară (Coșeriu 1988: 25, n. 12), lucrare publicată mai întâi în revista „Lingüística Española Actual”, III, 1/1981, p. 1–32.

PLANURI ALE LIMBAJULUI	Perspectivă sociologică	Perspectivă lingvistică
VORBIRE ÎN GENERAL	sociologia limbajului (plan universal)	sociolingvistica limbajului (plan universal)
LIMBI	sociologia limbii (plan istoric)	sociolingvistica limbii (plan istoric)
DISCURS	sociologia discursului (plan idiomatic)	sociolingvistica discursului (plan idiomatic)

Sociolingvistica, privită ca disciplină independentă cu obiective și sarcini valide sub aspect epistemic, își găsește bazele raționale în planul vorbirii în general, acolo unde acționează unul dintre principiile fundamentale ale limbajului conform concepției coșeriene, și anume *principiul alterității*. Ceea ce face ca limbajul să fie un fapt social este tocmai această dimensiune a alterității, care, fie că este *pozitivă* (în sensul coeziunii și al solidarității cu membrii uneia și aceleiași comunități), fie că este *negativă* (alteritatea drept conștiință a diferenței în raport cu membrii altor comunități), justifică, în primul rând, existența limbilor, iar apoi, ca un corolar, existența sociolingvisticii în variatele sale forme (Coșeriu 1994: 138).

Mergând pe aceeași linie prospectiv-normativă a cercetării, Eugen Coșeriu delimitează, ca principal scop asumat în mod deschis, obiectivele celor șase direcții amintite, în funcție de domeniul de referință specific fiecăreia dintre acestea:

PLANURI ALE LIMBAJULUI	Perspective	Sarcini și obiective
VORBIRE ÎN GENERAL	sociolingvistică	analiza gradului de cunoaștere și utilizare a normelor vorbirii în relație cu structura socială (socioculturală) a comunităților de vorbitori
	sociologia limbajului	analiza corelativă a categoriilor sociale în raport cu gradele și tipurile cunoașterii elocutionale, tipuri considerate ca posibile atribute ale categoriilor sociale
LIMBI	sociolingvistică	studiul varietății diastratice și al unităților sinstratice (niveluri), precum și al relațiilor dintre acestea; investigarea cunoașterii idiomatice „interdiastratice”
	sociologia limbajului	studiul statutului sociocultural al diverselor unități ce pot fi distinse în interiorul unei limbi istorice, precum și al relațiilor socioculturale care se pot stabili între acestea
DISCURS	sociolingvistică	analiza utilizării diferențelor diastratice în diferite tipuri de discursuri și funcția lor în cadrul acestora; analiza discursurilor, sub aspect tipologic și structural, în relație cu straturile socioculturale cărora le corespund
	sociologia limbajului	analiza discursurilor tradiționale considerate ca atribute ale categoriilor sociale, precum și statutul/ prestigiul acestor discursuri în context social

Încercând să sintetizăm această taxonomie teleologică elaborată de Coșeriu în funcție de cele două perspective ce pot fi aplicate variației lingvistice în relație cu structura socială, observăm că: a) *perspectiva lingvistică* propune o analiză a tipologiei lingvistice (înțeleasă ca expresie a variației idiomatice) în funcție de contextul social de manifestare a evenimentelor de limbaj (accentul fiind pus pe dimensiunea lingvistică a acestor evenimente); b) *perspectiva sociologică* propune o analiză a unităților lingvistice (discursuri, unități sinstratice) considerate ca posibile atribute ale categoriilor sociale, urmărindu-se în mod special modalitățile de valorizare a acestor unități în context social (accentul fiind pus de data aceasta pe statutul social al evenimentelor/structurilor lingvistice luate în considerare).

În ceea ce privește posibilitatea realizării efective a celor șase tipuri de cercetări centrate pe analiza relației dintre limbaj și contextul social, situația este diferită în funcție de perspectiva la care ne raportăm. Astfel, dacă fiecare dintre cele două tipuri de abordare (sociologică și lingvistică) aplicate la nivelul limbilor istorice și la cel al discursurilor beneficiază deja de o istorie proprie, cu cercetări concrete realizate pentru fiecare perspectivă în parte, la nivelul vorbirii în general situația este mai puțin fericită, cercetările de acest tip fiind încă destul de greu de pus în practică „deoarece nu avem încă o lingvistică a vorbirii ca disciplină temeinic constituită” și, în plus, „pentru că știm și mai puțin despre corelația între cunoașterea elocuțională și stratificarea socioculturală” (Coșeriu 1994: 140). Aceeași situație diferențiată o găsim și dacă plasăm cercetările pe axa diacronică (acolo unde sociologia limbajului ar trebui să se ocupe cu studiul schimbărilor în cadrul corelației dintre stratificarea socială și practicile lingvistice, iar sociolingvistica, cu analiza schimbărilor în configurația diastratică a limbilor), în sensul că nivelul unde acestea s-au dezvoltat cel mai mult îl reprezintă *istoria limbilor*, ca urmare a faptului că „pentru istoria discursurilor nu dispunem încă de toate datele suficiente, iar pentru o eventuală istorie a vorbirii în general (admițând că o astfel de istorie e posibilă) datele ne lipsesc în întregime” (Coșeriu 1994: 148). Maniera în care pot fi depășite aceste eventuale dificultăți în analizele de tip „socio-” aplicate realităților lingvistice este aceea de a privi, cel puțin în cazul lingvisticii aplicate, cele șase perspective delimitate ca tot atâtea modalități complementare de analiză, care, fiecare în parte, ar putea aduce soluții pertinente în rezolvarea unui caz sau altuia. Coșeriu, ca promotor recunoscut al perspectivei integraliste în analiza lingvistică, optează în finalul lucrării în mod deschis pentru adoptarea acestei modalități polivalente de analiză a structurilor, practicilor și tradițiilor lingvistice existente într-o comunitate dată, opțiune rezultată în urma recunoașterii și asumării ca atare în analiza lingvistică a complexității funciare a faptelor de limbaj.

3. În ultima parte a contribuției de față vom face o succintă prezentare a direcțiilor de dezvoltare a sociolingvisticii din ultimele decenii, încercând să vedem maniera în care distincțiile teoretice și perspectivele analitice propuse de Coșeriu se regăsesc în cercetările acestei perioade. Încercarea noastră se vrea un scurt excurs istoriografic cu referire la dezvoltarea recentă a sociolingvisticii, prin luarea în discuție a câtorva lucrări cu caracter

mai ales sintetic (introduceri, sinteze, enciclopedii, crestomații etc.), în ideea de a schița o radiografie a stării de fapt comparativ cu orientările propuse de Coșeriu. Referitor la strategia euristică adoptată, aceasta va fi preluată chiar de la autorul amintit, în sensul că urmărirea modalităților în care sociolingvistica s-a dezvoltat în ultima perioadă se va face prin analiza atât a tipologiei studiilor sociolingvistice ca atare, cât și a definițiilor date domeniului în cauză în lucrările analizate.

3.1. Punctul de plecare în analiza noastră îl reprezintă Colocviul *Teorii și practici ale sociolingvisticii*, organizat de grupul de cercetări G.R.E.C.O. („Le Group de Recherche sur la Covariance Sociolinguistique”) de pe lângă Universitatea din Rouen, între 27 noiembrie și 2 decembrie 1978⁸. Anvergura colocviului, cu peste 150 de participanți din peste 12 țări de pe trei continente, și calibrul științific al invitațiilor au conferit acestei manifestări științifice (ale cărei lucrări au fost publicate ulterior în două volume însumând aproximativ 700 de pagini – Gardin, Marcellesi 1980) statutul de reper major în cercetările de istoriografie a disciplinei. Importanța acestei manifestări derivă și din faptul că, la acea oră, când literatura de specialitate în domeniu era dominată de cercetările anglo-saxone, reuniunea de la Rouen s-a vrut a fi o reacție la această stare de fapt, atitudine ce transpare chiar din discursul de deschidere a Colocviului, prezentat de Jean-Baptiste Marcellesi: „Am prevăzut ca acesta [colocviul – n.n.] să se țină în franceză fără îndoială datorită comodității, însă și ca o reacție care nu este fără legătură cu sociolingvistica însăși” (Gardin, Marcellesi 1980: I, 11).

Una dintre caracteristicile importante ale acestei reuniuni științifice a fost marea diversitate a lucrărilor acceptate, aspect asumat ca atare de către organizatori în ideea de a face cu această ocazie o posibilă radiografie a situației de moment în cercetările de sociolingvistică. Astfel, lucrările colocviului au fost grupate pe șapte secțiuni, și anume: 1. *Sociolingvistica în afara Franței*; 2. *Situații de diglosie*; 3. *Lingvistică și sociologie*; 4. *Gramatică și sociolingvistică*; 5. *Sociolingvistica și școala*; 6. *Analiza discursului* și 7. *Sociolingvistica de teren*, această diversitate tematică confirmând, în fond, perspectiva pluridisciplinară asupra relației dintre limbaj și societate propusă de la bun început de cercetătorii anglo-saxoni. Starea de fapt respectivă se datorează în bună măsură faptului că unul dintre punctele cardinale ale sociolingvisticii îl reprezintă, așa cum aflăm din același discurs de deschidere, *contradicția discursivă*: „Acest concept adeseori ocultat [...] ni se pare a fi fundamental. Nu există sociolingvistică a devianței. Nu există în sociolingvistică decât diferență și mai ales contradicție. Nu se compară datele cu eternul uman implicit, ci cu alte date. Nu există grad zero al discursului. Nu există decât discursuri marcate social” (Gardin, Marcellesi 1980: I, 15). Avem aici o mărturisire de credință cu referire la statutul sociolingvisticii, o direcție de cercetare ce urma, practic, să schimbe perspectiva canonică,

⁸ Această manifestare a avut loc la doar patru luni după Primul Congres Brazilian de Socio- și Etnolingvistică, la care Eugen Coșeriu și-a prezentat comunicarea analizată în lucrarea de față, acest lucru arătând, practic, interesul major de care se bucurau în epocă studiile de sociolingvistică.

decontextualizantă și anti-deviantă de analiză a faptelor lingvistice prin introducerea variației și a contradicției în limbă între punctele de interes ale lingviștilor (de unde și denumirile de „lingvistică a crizei” sau „lingvistică seculară” atribuite sociolingvisticii cu referire la statutul său epistemic – Gardin, Marcellesi 1987: 16).

Perspectiva largă sub aspect tematic asupra sociolingvisticii adoptată în cadrul acestui colocviu s-a reflectat în cele din urmă și în modalitățile de circumscriere teoretică a obiectivelor disciplinei. Astfel, în același discurs de deschidere, Jean-Baptiste Marcellesi menționează că a face sociolingvistică înseamnă „a te preocupa despre ce se vorbește în relație cu maniera în care se vorbește” (Gardin, Marcellesi 1980: I, 16), pentru ca, în finalul celui de-al doilea volum al lucrărilor colocviului, Françoise Gauthier să precizeze, într-un articol cu caracter conclusiv intitulat *Examen critique de la sociolinguistique*, faptul că „sociolingvistica studiază limbajul ca fapt social” (Gardin, Marcellesi 1980: II, 651), această aserțiune fiind singura legătură între diferitele tipuri de analiză care se reclamă de la sociolingvistică. Plecând de la aceste definiții cu caracter destul de general date sociolingvisticii și coroborându-le cu diversitatea punctelor de vedere și a perspectivelor tematice propuse pe parcursul colocviului, devine evident faptul că sociolingvistica încă își căuta la acea oră propriul statut științific, afirmația lui Robert Lafont făcută în calitate de moderator al mesei rotunde ce a încheiat dezbaterile colocviului fiind relevantă în acest sens: „cred că acest colocviu [...] ne lasă tuturor dorința de a continua în incertitudinea dată de chiar definiția sociolingvisticii, de a continua, așadar, schimbul critic de opinii” (Gardin, Marcellesi 1980: II, 688). În concluzie, putem spune că acest colocviu nu și-a depășit propriul statut asumat în mod deschis – acela de a fi o întrunire științifică cu un pronunțat caracter eclectic, al cărui scop a fost nu neapărat să delimiteze în mod tranșant obiectivele și metodologia sociolingvisticii, cât, mai degrabă, să reprezinte un punct de pornire în direcția conștientizării și, mai ales, a acceptării ca atare a diversității direcțiilor de cercetare ce se revendică și care coexistă în cadrul demersului de tip sociolingvistic înțeles în sens larg.

3.2. Un alt moment important în dezvoltarea sociolingvisticii asupra căruia dorim să ne oprim în cele ce urmează îl reprezintă apariția, în anii 1987–1988, a lucrării intitulată *Sociolinguistics. An International Handbook of the Science of Language and Society/ Soziolinguistik. Ein Internationales Handbuch zur Wissenschaft von Sprache und Gesellschaft*, lucrare în două volume (cca 2000 de pagini) publicată la prestigioasa editură Walter de Gruyter din Berlin. Structura finală a acestui „manual”, formată din 14 capitole, fiecare având între 3 și 28 de articole de sinteză, este rezultatul unui lung proces de negociere purtat între editori (Ulrich Ammon, Norbert Dittmar și Klaus J. Mattheier) și câțiva dintre cei mai importanți specialiști ai momentului în domeniul sociolingvisticii asupra problemelor ce urmau a fi incluse în cele două volume, această strategie editorială asigurând, astfel, un grad ridicat de reprezentativitate lucrării în raport cu situația „din teren” a cercetărilor de sociolingvistică.

O primă importanță a acestei apariții editoriale pentru tipul de demers propus de noi în articolul de față este dată chiar de maniera de a concepe o astfel de sinteză dedicată

sociolingvisticii, structura lucrării reflectând în bună parte tendința generală de abordare a complexului raport dintre limbaj și societate, ca termeni de referință pentru domeniul avut în vedere. Astfel, pe lângă unele capitole dedicate unor aspecte punctuale („Sociolingvistica istorică”) sau de factură istoriografică („Istoria sociolingvisticii ca disciplină”), cele două volume cuprind multe capitole ce reflectă o preocupare evidentă din partea editorilor în direcția unei circumscrieri cât mai detaliate (chiar exhaustive s-ar putea spune⁹) a complexei problematice suscitată de această încă relativ nouă disciplină. Lucrarea debutează cu un număr de 10 articole dedicate aspectelor teoretice ale disciplinei, continuă apoi cu două capitole alocate conceptelor fundamentale ale domeniului în discuție (concepte fie de factură sociologică sau psihosociologică, fie de sorginte propriu-zis sociolingvistică), pentru a consacra apoi un capitol disciplinelor auxiliare și celor conexe sociolingvisticii, apoi trei capitole problemelor de metodologie și, spre final, un capitol aplicațiilor sociolingvisticii în câmpul mai larg al științelor socioumane. Chiar dacă succintă, această prezentare a cuprinsului celor două volume confirmă o dată în plus intenția unei abordări exhaustive a domeniului, atât sub aspect sincron (o parte apreciabilă a articolelor fiind alocate conceptelor și metodelor specifice sociolingvisticii), cât și din perspectivă diacronică¹⁰. În plus, prin capitolul dedicat disciplinelor conexe, se arată o preocupare clară din partea editorilor în direcția unei cât mai exacte delimitări a domeniului propriu de acțiune al sociolingvisticii, prin decelarea unei diferențe specifice a acesteia în raport cu direcțiile conexe de cercetare – ca etapă obligatorie în procesul definirii oricărei discipline.

Din punctul de vedere al dihotomiei coșeriene între *sociologia limbajului* și *sociolingvistică* – distincție considerată de lingvistul de origine română ca fundamentală pentru o abordare corectă a întregii panoplii de fenomene rezultate în urma interacțiunii dintre limbaj și contextul social –, editorii lucrării manifestă o oarecare lejeritate analitică atunci când încearcă să justifice titlul ales (i.e., *Sociolinguistics*), opțiunea acestora părând a fi motivată aproape exclusiv din perspectiva conceptului de *political correctness*, fără alte argumente de factură epistemologică, absolut necesare pentru o întreprindere științifică de o asemenea amploare. Astfel, din *Prefață* aflăm că „termenul «sociolingvistică» selectat pentru titlul manualului exprimă probabil perspectiva comprehensivă a acestuia mai bine decât «sociologia limbajului», care, de altfel, a fost luat în considerare. Mai întâi, [termenul] «sociolingvistică» este deja acceptat pe scară largă ca nume al disciplinei. Apoi, conceptul de «sociolingvistică» pare a acoperi o arie mai largă sub aspect semantic. Este adevărat că nu există o diferență în mod general recunoscută între cei doi termeni rivali. Totuși, «sociolingvistica», înțeleasă ca o formă distinctă de «sociologia limbajului», se referă mai

⁹ Dezideratul exhaustivității este asumat *ab initio* de către editori, în a căror *Prefață* găsim specificat în mod clar acest aspect: „Am încercat să oferim o privire generală asupra disciplinei. Teorii, metode și aspecte empirice sunt descrise într-o manieră cât se poate de completă” (Amon, Dittmar, Mattheier 1987: IX); „Metodele sociolingvisticii [...] sunt descrise în cele mai mici detalii” (*ibidem*).

¹⁰ În fond, însăși titlul ales: *Handbook/Handbuch* ‘manual’ trimite la ideea de lucrare cu caracter sumativ în raport cu un anumit domeniu.

mult la microsfera dimensiunii sociale a limbajului, deși nu exclude nici macrosfera” (Amon, Dittmar, Mattheier 1987: XII)¹¹. Această atitudine „soft” cu privire la unul dintre cele mai importante aspecte referitoare la configurarea identității proprii a unei discipline în interiorul unei paradigme științifice – stabilirea denumirii ca moment esențial în legiferarea dreptului la existență al acestei discipline¹² – arată faptul că sociolingvistica încă se afla la acea oră în plin proces de căutarea a unei nișe proprii în câmpul științelor socioumane.

Însă, în ciuda lipsei unei opțiuni inițiale ferme sub aspect denominativ, procesul delimitării, configurării și „sedimentării” conceptuale a noii discipline se afla, din perspectiva dihotomiei coșeriene amintite mai sus, pe o curbă ascendentă, în sensul că aceiași editori au distins în mod foarte clar, așa cum am menționat deja, între concepte fundamentale de factură sociologică și psihosociologică, pe de o parte, și concepte fundamentale de factură sociolingvistică, pe de altă parte. Astfel, în prima categorie au fost analizate realități sociologice precum cele de *vârstă, generație, religie, etnicitate, națiune, clasă, identitate, prestigiu, grup, rețea socială* etc., în timp ce în cea de a doua categorie au fost incluse concepte precum cele de *comunitate lingvistică, diglosie, competență comunicativă, sociolect, idiolect, stil, registru* etc., așadar cu o dimensiune lingvistică mult mai marcată comparativ cu cele menționate sub prima categorie.

Un ultim aspect pe care dorim să-l reținem din această lucrare, ca urmare a faptului că importanța unei astfel de abordări fusese deja semnalată de Eugen Coșeriu în studiul său – și anume, analiza funcționării unităților sinstratice în cadrul unor comunități lingvistice date¹³ –, este cel al atenției acordate analizei variației sociolingvistice specifice unor diverse areale etno- și socioculturale. Acestei direcții de analiză, prezentă deja în cadrul colocviului de sociolingvistică de la Rouen prezentat mai sus (3.1.), unde luase forma unei radiografii a cercetărilor de sociolingvistică de tip „centrifug” în raport cu spațiul francez („Sociolingvistica în afara Franței”), îi este acordat un spațiu extins în cadrul manualului avut în vedere (cca 200 de pagini), unde sunt prezentate caracteristicile sociolingvistice ale unor regiuni, țări sau chiar zone mai întinse de pe anumite continente (regiunile de limbă arabă, țările nordice, estul/vestul Africii etc.). În cadrul acestui tip de analiză sunt luate în considerare, în general, atât aspecte ce țin de sociolingvistică, cum ar fi cele referitoare la diglosie, contact lingvistic, limbi pidgin sau creole etc., cât și probleme ce aparțin

¹¹ Avem aici, după opinia noastră, un exemplu clar al manierei în care elemente de sociologie sau politică a cunoașterii influențează cercetarea fundamentală, prin validarea unor opțiuni sau strategii euristice aflate inițial în „variație liberă” în raport cu paradigma oficială, însă care devin ulterior canon.

¹² Legat de acest aspect, Allen Grimshaw remarcă faptul că „cercetările au demonstrat că maniera în care lucrurile sunt denumite *pot* influența percepțiile și răspunsurile afective la adresa acestora; studiile au arătat că numele personale afectează șansele în viață ale acestora, numele produselor vând [...]” (Grimshaw 1987: 9).

¹³ „[...] spre deosebire de sociolingvistică în sens strict, sociologia limbilor poate (și trebuie) să studieze în egală măsură «statutul» și relațiile socioculturale ale diferitelor limbi din cadrul unei comunități [...]” (Coșeriu 1994: 144).

domeniului sociologiei limbajului, precum cele referitoare la atitudini, limbă și națiune, limbă și identitate, planificare lingvistică, politici lingvistice etc., probleme ce tratează covariația limbaj–societate în special la nivel „macro”.

3.3. Această direcție de „federalizare” a sociolingvisticii, în senul configurării și atribuirii unei identități regionale studiilor privind raportul dintre limbaj și structura socială, a devenit o prezență obișnuită în cercetările de specialitate, în special începând cu anii '80 ai secolului trecut. Titluri precum *Japanese Sociolinguistics* (Loveday 1986), *Reader in Czech Sociolinguistics* (Chloupek, Nekvapil 1987), *Sociolingüística latinoamericana* (Hamel, Lastra de Suárez, Muñoz Cruz 1988), *Sociolingüística para hispanoamericanos. Una introducción* (Lastra 1992), *Sociolinguistics. A Guide to Language Problems in India* (Chaklader 1990) sau *Arabic Sociolinguistics* (Bassiouney 2009) arată în mod elocvent interesul manifestat de cercetători față de această regionalizare a studiilor de sociolingvistică, interes întru totul justificat dacă se acceptă faptul că fiecare cultură își manifestă propria identitate în primul rând sub aspect lingvistic, importanța și relevanța practicilor și cutumelor lingvistice în decelarea caracteristicilor unui spațiu etnocultural devenind astfel de primă importanță.

Pentru analiza de față ne vom opri doar asupra unei singure lucrări ce se înscrie în această direcție de cercetare, și anume volumul cuprinzând comunicările primei conferințe din Hong Kong (1988) dedicată temei «limbaj și societate» și intitulată *Sociolinguistics today: eastern and western perspectives* (Bolton, Kwok 1992). Motivele pentru care am făcut această alegere sunt, în primul rând, anvergura științifică a participanților prezenți la conferință – multe nume de referință în domeniul sociolingvisticii, precum Peter Trudgill, James și Lesley Milroy, Howard Giles, Ralph Fasold, Nikolas Coupland, R.B. Le Page sau Andrée Tabouret-Keller, precum și faptul că, prin subiectul supus analizei invitațiilor, conferința s-a dorit o sinteză asupra direcțiilor de cercetare existente la acea oră în domeniul sociolingvisticii.

În prefața volumului sunt tratate mai multe aspecte referitoare la domeniul sociolingvisticii, cum ar fi scopul și obiectivele acesteia, momente în dezvoltarea disciplinei ca domeniu autonom, diferențele de perspectivă între sociologia limbajului și sociolingvistică etc. Referitor la acest ultim aspect, editorul Kingsley Bolton remarcă faptul că, începând cu sfârșitul anilor '70 ai secolului trecut sociologia limbajului a început să fie privită, mai ales în Anglia, ca un subdomeniu al sociolingvisticii, aceasta din urmă fiind recunoscută, în consecință, ca termen supraordonat. În ceea ce privește obiectivele sociolingvisticii – ca aspect ce ne interesează în mod direct în cadrul articolului de față –, clasificarea acestora este preluată de la Peter Trudgill, care delimita trei categorii de studii dedicate limbajului: a) acelea ale căror obiective erau pur sociologice; b) cele ale căror obiective era parțial sociologice, parțial lingvistice, și c) cele ale căror obiective erau în întregime lingvistice (Bolton, Kwok 1992: 12). Comparativ cu soluțiile propuse de Coșeriu, aici avem, în plus, acele obiective mixte care la autorul menționat, deși sunt luate în considerare, nu au un statut propriu din perspectiva dihotomiei *sociolingvistică – sociologie*

a limbajului. În sfârșit, un alt aspect ce ne interesează, ca urmare a scopului propus în contribuția de față, este acela al perspectivelor pe care sociolingvistica le avea la acea oră. Datorită diversificării exponențiale a direcțiilor de cercetare din interiorul sociolingvisticii, a face previziuni cu privire la viitorul acestei discipline era o misiune destul de dificilă, după cum recunoaște însuși editorul lucrării. Cu toate acestea, luându-se în calcul vectorii principali ce au stat la baza dezvoltării studiilor de sociolingvistică din ultima perioadă, se putea presupune menținerea unei dihotomii între demersurile de tip formalist (cu referire, în principal, la paradigma laboviană a studiilor cantitativ-descriptive) și demersurile de tip funcționalist, cum ar fi cele de pragmatică, analiza discursului sau sociolingvistică interacționistă, centrate pe favorizarea comportamentului subiectiv în analiza actelor de limbaj. Aceeași idee transpare și din luările de poziție exprimate la masa rotundă organizată în finalul conferinței, unde specialiști consacrați ai domeniului (Ralph Fasold, James Milroy și Howard Giles), invitați să răspundă la întrebarea „În ce măsură demersul sociolingvistic a făcut progrese substanțiale în ultimii ani în direcția unei teorii sociolingvistice unificate?”, afirmă că răspunsul la o astfel de întrebare „este «nu», sau cel puțin «nu încă»” (Fasold 1992: 352). Poziție care confirmă caracterul hibrid și divergent al cercetărilor de sociolingvistică considerate în ansamblu, caracter ce cu greu poate susține elaborarea unei teorii sociolingvistice generale care să reunească întreaga diversitate a direcțiilor de cercetare ce se revendicau de la acest domeniu.

3.4. Un ultim tip de lucrări asupra cărora ne vom opri în articolul nostru îl reprezintă creștomatiile de sociolingvistică (cunoscute în lumea anglo-saxonă sub titlul generic de *Sociolinguistics Reader*), editate cu preponderență în engleză și al căror ritm de apariție a înregistrat o creștere semnificativă în ultima perioadă. Motivul pentru care am considerat utilă aducerea lor în discuție îl reprezintă faptul că, prin caracterul selectiv specific unor asemenea volume, acestea fac, în mod implicit, prin selecția ca atare a lucrărilor, fie o evaluare calitativă a principalelor momente din evoluția disciplinei, fie o radiografie de moment a cercetărilor de sociolingvistică, oferind, astfel, atât sub aspect diacronic, cât și sincron, o viziune de ansamblu asupra principalilor vectori din domeniu; în plus, aceste lucrări reprezintă, prin caracterul sumativ al conținutului lor, un solid argument în favoarea maturității domeniului abordat, în sensul că acesta dispune de opere de referință, ce și-au dovedit deja în timp caracterul seminal.

Deși astfel de lucrări au fost editate destul de devreme (Hymes 1964; Gumperz, Hymes 1972), o frecvență relativ ridicată a apariției acestora se înregistrează mai ales începând cu anii '90 ai secolului trecut. În ceea ce ne privește, ne-am oprit asupra a două titluri: Peter Trudgill, Jenny Cheshire (eds.), *The Sociolinguistics Reader*, Arnold, New York, 1998 (2 vol.) și Christina Bratt Paulston, G. Richard Tucker (eds.), *Sociolinguistics. The Essential Readings*, Blackwell, 2003.

Prima dintre cele două creștomatii a optat pentru o abordare sincronă a domeniului sociolingvisticii, reținând un număr de texte relevante apărute după anul 1986, în urma consultării editorilor cu mai mulți specialiști în domeniu, care au fost rugați să specifice cele

mai reprezentative lucrări folosite în elaborarea propriilor articole sau cursuri universitare. Articolele reținute au fost grupate în două volume, fiecare dintre acestea fiind structurate pe câte două secțiuni. Astfel, volumul intitulat *Multilingualism and Variation*, are ca titlu pentru prima secțiune *Multilingualism and Language Contact*, cea de a doua secțiune fiind denumită *Linguistic Variation and Change*. Din punctul de vedere al tipologiei lucrărilor grupate în acest prim volum, se poate observa că acestea abordează, în general, probleme specifice nivelului „macro” de analiză, mergând de la cele specifice contactelor între limbi până la aspecte privind planificarea lingvistică. Cel de-al doilea volum, intitulat *Gender and Discourse*, tratează în fiecare dintre cele două secțiuni câte unul din cele două concepte incluse deja în titlu. Sub aspect tematic, acest al doilea volum acordă un spațiu mult mai mare subiectelor de tip „micro” (analiza markerilor pragmatici specifici domeniilor scuzei și al complimentului, caracteristici pragmatice ale discursurilor în funcție de sex etc.).

Cea de a doua lucrare reținută pentru discuția de față reprezintă, de data aceasta, o abordare în diacronie a principalelor direcții de cercetare ale sociolingvisticii, fiind incluse atât texte clasice pentru domeniu, „care sunt acum epuizate sau se află în reviste destul de obscure care sunt greu de găsit” (Bratt Paulston, Tucker 2003: XIV), cum ar fi, de exemplu, celebrul articol *Diglossia* al lui Charles Ferguson, apărut în revista „Word” din anul 1959, cât și articole recente, reprezentative pentru situația de la acea oră a cercetărilor. Din punctul de vedere al temelor luate în discuție, acest volum are o structură mai elaborată în comparație cu prima lucrare, în componența sa intrând 11 capitole, care tratează subiecte precum istoria sociolingvisticii, limbi pidgin și limbi creole, bilingvism individual și multilingvism de grup, planificare și politică lingvistică, limbaj și variație, pragmatică etc.¹⁴.

Sub aspectul tipologiei studiilor reținute, și în cazul de față acestea se împart între opere ce abordează teme tratate utilizând instrumente ale analizei cantitativ-descriptive, cu accent pe variația sistemului lingvistic în funcție de anumiți factori sociali (altfel spus, creditând în primul rând dimensiunea lingvistică a fenomenelor analizate), și lucrări ce adoptă, în analiza corelației limbaj–structură socială, grile de interpretare caracteristice științelor sociale, cum ar fi atitudinile, studiile comportamentale, imaginarul sociolingvistic etc.

4. În încercarea de a stabili câteva concluzii cu referire la posteritatea distincțiilor teoretice și metodologice propuse de Coșeriu pentru domeniul sociolingvisticii, începem prin a constata că perspectiva coșeriană este una cvasi-exhaustivă, sfera de cuprindere a tipologiei propuse de lingvistul român acoperind, practic, întreaga panoplie de analize (realizate deja, dar și posibile) ale raportului dintre limbaj și structura socială. Prin distincția tripartită între *vorbire în general – limbă istorică – discurs*, pe de o parte, și *sociolingvistica propriu-zisă* și *sociologia limbajului*, pe de altă parte, a fost configurat un cadru amplu și

¹⁴ În ceea ce privește structura, lucrarea se aseamănă destul de mult cu volumele apărute aproximativ în aceeași perioadă în seria *Blackwell Handbooks in Linguistics*, ceea ce denotă o strategie asemănătoare din partea editorului în direcția creării unor instrumente de lucru cât mai complexe pentru domeniul lingvisticii.

flexibil de analiză, care să poată circumscrie atât studiile formaliste (paradigma laboviană), cât și pe cele funcționaliste.

În ceea ce privește posteritatea efectivă a distincțiilor coșeriene, trebuie să remarcăm faptul că aceasta este una mai degrabă implicită, decât efectivă: fie că ne referim la manualele sau antologiile de texte clasice pentru domeniu, fie că luăm în considerare cercetări ce tratează aspecte punctuale specifice sociolingvisticii, contribuția lui Coșeriu este aproape necunoscută ca referință bibliografică în spațiul anglosaxon, majoritar și prioritar pentru domeniul sociolingvisticii¹⁵. Această realitate confirmă o dată în plus faptul constatat de Jean-Baptiste Marcellesi în deschiderea colocviului de sociolingvistică de la Rouen (vezi 3.1), și anume existența unei falii în cadrul sociolingvisticii între domeniul anglosaxon și celelalte spații culturale (cel romanic, în cazul nostru, lucrarea lui Coșeriu fiind prezentată la un Colocviu de sociolingvistică din Brazilia și apoi publicată pentru prima dată în spaniolă). Această enclavizare a domeniului este cel puțin contraproductivă, ținând cont de faptul că ne referim la o disciplină al cărei punct de plecare a fost tocmai creditarea diferenței și a variației lingvistice ca aspecte fundamentale pentru propriul statut epistemic.

Sub aspect tematic, cele două direcții propuse de Coșeriu ca posibile perspective de analiză a raportului limbaj–societate sunt acoperite aproape în mod egal de cercetările existente la ora actuală, un ușor avantaj avându-l, totuși, cele ce ar corespunde, conform dihotomiei coșeriene, sociologiei limbajului (teme precum atitudini lingvistice, planificare și politici lingvistice, limbaj și categorii sexuale etc.). De asemenea, se constată o hibridare a cercetărilor dedicate raportului limbaj–structură socială, în sensul că multe cercetări se situează la granița dintre sociolingvistica propriu-zisă și sociologia limbajului, prin adoptarea unui instrumentar teoretic și a unei metodologii mixte. Această stare de lucruri a favorizat configurarea la ora actuală a trei mari direcții de studii: *sociolingvistica cantitativă urbană de tip variaționist*, *sociologia limbajului* și *etnografia comunicării* (Moreno Fernández 2009: 290), situație oarecum similară cu cea constatată de Coșeriu la momentul redactării propriei lucrări (vezi *supra*, 2).

În sfârșit, în ceea ce privește definițiile date sociolingvisticii, în calitate de termen *ad quem* al studiului nostru (pe lângă structura tematică a cercetărilor din domeniu), lucrurile nu au evoluat prea mult față de situația constatată de Coșeriu acum mai bine de 30 de ani, în sensul că atunci când se ia în discuție problema în cauză, se trece, în general, cu destulă ușurință peste acest aspect, de cele mai multe ori sociolingvisticii fiindu-i atribuit același obiectiv al studiului raporturilor dintre limbaj și societate, fără alte nuanțări epistemice, așa cum procedase Coșeriu în studiul său¹⁶. Iar această situație a persistat, în mod paradoxal s-ar

¹⁵ Excepție face lucrarea *Sociolinguistics. An International Handbook of the Science of Language and Society*, discutată sub 3.2, unde, însă, deși numele lui Coșeriu apare în câteva articole (cu autori germani!) ca referință bibliografică, lingvistul român nu este prezent cu lucrarea discutată de noi, deși aceasta apăruse deja de câțiva ani.

¹⁶ Chiar un studiu precum cel al lui Esther Figueroa, intitulat *Sociolinguistic Metatheory* (Figueroa 1994) – așadar, cu asumate obiective de analiză inter- și transdisciplinară a domeniului în

putea spune, în contradicție cu direcția generală a studiilor de sociolingvistică din ultima perioadă, care a fost una a diversificării și rafinării crescânde a perspectivelor și grilelor de analiză propuse cu referire la raportul dintre limbaj și contextul său social de manifestare.

BIBLIOGRAFIE

- Ammon, Dittmar, Mattheier 1987 = Ulrich Ammon, Norbert Dittmar, Klaus J. Mattheier (eds.), *Sociolinguistics. An International Handbook of the Science of Language and Society*, Berlin & New York, Walter de Gruyter.
- Bassiouney 2009 = Reem Bassiouney, *Arabic Sociolinguistics*, Edinburgh, Edinburgh University Press.
- Bolton, Kwok 1992 = Kingsley Bolton, Helen Kwok (eds.), *Sociolinguistic Today. International Perspectives*, London & New York, Routledge.
- Bratt Paulston, Tucker 2003 = Christina Bratt Paulston, G. Richard Tucker (eds.), *Sociolinguistics. The Essential Readings*, Blackwell.
- Bright 1966 = William Bright (ed.), *Sociolinguistics. Proceedings of the UCLA Sociolinguistics Conference*, The Hague & Paris, Mouton & Co.
- Chaklader 1990 = Snehamoy Chaklader, *Sociolinguistics. A Guide to Language Problems in India*, New Delhi, Mittal Publications.
- Chloupek, Nekvapil 1987 = Jan Chloupek, Jiří Nekvapil, *Reader in Czech Sociolinguistics*, Amsterdam, Philadelphia, John Benjamins Publishing Company.
- Coseriu 1981 = Eugenio Coseriu, *La socio- e la etnolingüística. Sus fundamentos e sus tareas*, în „Anuario de Letras”, XIX, México, p. 5–30.
- Coseriu 1988 = Eugenio Coseriu, *Die Begriffe „Dialekt”, „Niveau” und „Sprachstil” und der eigentliche Sinn der Dialektologie*, în vol. *Energie und Ergon. Studia in honorem Eugenio Coseriu*, I, Tübingen, Gunter Narr, p. 15–43.
- Coseriu 1990 = Eugenio Coseriu, *Fundamentos e tarefas da sócio- e da etnolingüística*, în vol. *Sociedade, cultura e língua. Ensaios de sócio- e etnolingüística*, João Pessoa, Shorin, p. 28–49.
- Coșeriu 1994 = Eugen Coșeriu, *Lingvistică din perspectivă spațială și antropologică. Trei studii*, cu o prefață de Silviu Berejan și un punct de vedere editorial de Stelian Dumistrăcel, Chișinău, Editura „Știința”.
- Dil 1973 = Anwar S. Dil (ed.), *Language acquisition and communicative choice*, Stanford, Stanford University Press.
- Fasold 1992 = Ralph Fasold, *Sociolinguistics in linguistics*, în Bolton, Kwok 1992: 351–355.
- Figuroa 1994 = Esther Figuroa, *Sociolinguistic Metatheory*, Oxford, Pergamon.
- García Marcos 1999 = Francisco García Marcos, *Fundamentos críticos de sociolingüística*, Almería, Servicio de Publicaciones de Universidad de Almería.
- Gardin, Marcellesi 1980 = Bernard Gardin, Jean-Baptiste Marcellesi, *Sociolinguistique. Approches, théories, pratiques*, vol I–II, Paris, PUF.
- Gardin, Marcellesi 1987 = Bernard Gardin, Jean-Baptiste Marcellesi, *The Subject Matter of Sociolinguistics*, în Amon, Dittmar, Mattheier 1987: 16–25.

cauză –, nu propune o definiție în termeni de gen proxim și diferență specifică a sociolingvisticii, deși acest subiect reprezintă unul dintre punctele cheie ale respectivei lucrări.

- Grimshaw 1987 = Allen Grimshaw, *Sociolinguistics versus Sociology of Language: Tempest in a Teapot or Profound Academic Conundrum?*, în Amon, Dittmar, Mattheier 1987: 9–15.
- Gumperz, Hymes 1964 = John Gumperz, Dell Hymes (eds.), *The Ethnography of Communication*, „American Anthropologist”, 66, 6, part 2 (special issue), New York.
- Gumperz, Hymes 1972 = John Gumperz, Dell Hymes (eds.), *Directions in Sociolinguistics: the Ethnography of Communication*, New York, Holt.
- Hamel, Lastra de Suárez, Muñoz Cruz 1988 = Reiner Enrique Hamel, Yolanda Lastra de Suárez, Héctor Muñoz Cruz (eds.), *Sociolingüística latinoamericana*, México, UNAM.
- Haugen 1953 = Einar Haugen, *The Norwegian Language in America. A Study in Bilingual Behavior*, Bloomington, Indiana University Press.
- Hymes 1964 = Dell Hymes (ed.), *Language in Culture and Society. A Reader in Linguistics and Anthropology*, New York, Harper & Row.
- Lastra 1992 = Yolanda Lastra, *Sociolingüística para hispanoamericanos. Una introducción*, México.
- Lieberson 1966 = Stanley Lieberson (ed.), *Explorations in Sociolinguistics*, Bloomington, Indiana University.
- Loveday 1986 = Leo Loveday, *Explorations in Japanese Sociolinguistics*, Amsterdam, Philadelphia, John Benjamins Publishing Company.
- Moreno Fernández 2009 = Francisco Moreno Fernández, *Principios de sociolingüística y sociología del lenguaje*, 4a edición, Barcelona, Ariel.
- Trudgill, Cheshire 1998 = Peter Trudgill, Jenny Cheshire (eds.), *The Sociolinguistics Reader*, vol. I–II, New York, Arnold.
- Weinreich 1953 = Uriel Weinreich, *Languages in Contact: Findings and Problems*, New York, Linguistic Circle.

COSERIU'S PERSPECTIVES IN CURRENT SOCIOLINGUISTICS

ABSTRACT

In a plenary session of the First Brazilian Congress of Socio- and Ethnolinguistics (1978), Eugenio Coseriu delivered the conference *Fundamentos e tarefas da sócio- e da etnolingüística* („Socio- and Ethnolinguistics. Their Fundamentals and their Aims”), a programmatic article in which the author established the theoretic principles that had to outline (namely to shape a certain gender and a specific difference) the research directions of the two disciplines according to his own integral vision upon language. As for sociolinguistics, the author stresses the great heterogeneity of the studies that claim to belong to this new discipline, this aspect maintaining the statement that “in current linguistics, the theory of sociolinguistics [...] demonstrates rather uncertainty about the object of study and the meaning of this discipline”. Starting from this statement, Eugenio Coseriu establishes a series of theoretic characteristics and methodological perspectives necessary for a proper analysis of the *language – social structure* report (considered the characteristic field of analysis in sociolinguistics), shaping a reliable analytical framework that might support approaches of co-variation of the two terms of the already mentioned report according to the fundamental alterity of the language, as a dimension that “rationally justifies sociolinguistics in its various orientations”.

Key-words: *Eugenio Coseriu, sociolinguistics, sociology of language, domains, (socio)linguistics theories.*